

Otte Timers Arbejde.

John Rae: Eight Hours for Work. London, Macmillan & Co.
1894. (340 S.)

Mr. John Rae skred til den Undersøgelse, hvis Resultater findes nedlagte i det ovennævnte Værk, fordi han ikke kunde se, at nogen af de gængse, gunstige eller ugunstige, Spaadomme med Hensyn til de sandsynlige Virkninger af en almindelig Antagelse af Otte-Timers-Arbejdsdagen havde en sikker Grundvold at staa paa. Alle var de byggede paa temmeligt løse Formodninger om de naturlige Virkninger af Indførelsen af en kortere Arbejdsdag, og Ingen syntes at finde det nødvendigt at raadspørge Erfaringen. Selv de Nationaløkonomer, der beskæftigede sig med Sagen, opererede, omend med lidt mere System, med det samme ikke-verificerede Materiale, og kom derfor ogsaa til lige problematiske Resultater. Men hvis vi ønskede at se, hvad der vilde ske, var det rimeligt først at se, hvad der før var sket, og i Stedet for blindt at lide paa theoretiske Forestillinger om de naturlige Virkninger af en Forkortelse af Arbejdsdagen, turde det være rettest saa vidt muligt at undersøge, hvilke faktiske Virkninger, Forkortelsen havde haft dèr, hvor man

havde prøvet den; det vilde være bedst at undersøge, hvorledes Ti-Timers-Arbejdsdagen og Ni-Timers-Arbejdsdagen og især selve Otte-Timers-Arbejdsdagen faktisk havde virket dér, hvor man havde haft Lejlighed til at gøre praktiske Erfaringer. Saadanne Undersøgelser har Mr. Rae nu søgt at foretage, — og han er for sit Vedkommende ved de Resultater, de have aabenbaret, bleven mere og mere styrket i Troen paa Otte-Timers-Arbejdsdagen. »Shorter work-hours have left every nation that has chosen them at once healthier, wealthier and wiser; and the shortening to eight seems, if I may say so, to be blessed above its predecessors.« Det er det Resultat, hvortil Mr. Rae er kommen.

I.

Otte-Timers-Arbejdsdagen er ikke noget Nyt i England; ikke længere tilbage end 100 Aar fandtes den almindeligt i adskillige store Virksomheder. Adam Smith udtrykker sig i »Wealth of Nations«, som om otte Timer om Dagen dengang var den sædvanlige Arbejdstid blandt Kulminearbejderne, og Gabriel Jars, en Mine-Ingeniør, bekræfter dette i sine »Metallurgische Reisen« — han berejste ved Aar 1765 de engelske og skotske Miner og siger udtrykkeligt, at de skotske Minearbejdere arbejdede i to Hold, hvert 7 eller 8 Timer, og Newcastle-Minearbejderne i to Hold, hvert 6 eller 7 Timer.

Arthur Young besøgte Mr. Danby's Kulminer ved Swinton i Yorkshire i 1771, og han omtaler, at Minearbejderne efter at have udført deres Arbejde i Minerne fremdeles have den halve Dag til deres Raadighed.

Tidligere havde de ødet deres Fritid bort med Svir; men Mr. Danby havde kureret dem derfor ved at give enhver af dem et Stykke Jord. Young fandt dem gennemgaaende i Besiddelse af en Jordlod paa 3 Acres og en Ko; ja enkelte af dem havde endog 20 Acres og holdt baade Heste og Køer; for dem alle var Dyrkingen af Jordlodden bleven den vigtigste Adspredelse, og alle var de blevne husholderiske og flittige Folk. Han omtaler et Vidunder, der arbejdede omtrent 12 Timer i Minen, og som nøjede sig med 4 Timers Søvn i det Øjemed at kunne hellige sin 8-Acres-Lod 6 eller 7 Timers Arbejde, men denne Mands lange Arbejde i Minen maa, at dømme efter den Maade, hvorpaa Young taler derom, have været en Undtagelse; han vilde da heller ikke have kunnet tilbringe »den halve Dag« med Svir paa Kroen.

I Landbruget var Arbejdstiden samtidigt lige saa kort. I 1787 skrev Landøkonomen William Marshall, at vel maatte Plovmandene i Norfolk undertiden arbejde indtil 10 Timer om Dagen, men de fleste Steder i Landet var 8 Timer den sædvanlige Arbejdstid for Landarbejderne. Nogle Steder var Arbejdstiden endog endnu kortere. I Bedfordshire, for Exempel, gik Arbejderne til Arbejde om Sommeren Kl. 6 om Morgen (om Vinteren senere), og fra Arbejde Kl. 1 eller 2 om Eftermiddagen; og denne korte Arbejdsdag afbrødes desuden ved et Maaltid Kl. 10. I Warwickshire var Arbejdsdagen om Sommeren 8, om Vinteren 6 Timer lang. O. s. fr.

Fabrik-Kommissionen af 1833 anfører en gammel Arbejders Vidnesbyrd om, at da han i Midten af forrige Aarhundrede begyndte at arbejde, arbejdede Ar-

bejderne i hans Fag aldrig mere end 10 Timer om Dagen i Ugens fem Dage; Lørdag holdt de altid helt fri for at kunne dyrke deres Havelod eller besørge andre særlige Forretninger; men senere hen steg Arbejdstiden til 12 Timer, ja til 14 og 15. — I de Fag, hvor Arbejdet udførtes i Hjemmet, og hvor Arbejderen selv kunde inddele Tiden, var det ganske sædvanligt at arbejde meget strængt i Ugens første Halvdel, og saa til Gengæld slet ikke at arbejde i den anden Halvdel: denne Ørkesløshed nødvendiggjorde hint Overarbejde, og Overarbejdet nødvendiggjorde Ørkesløsheden, og det var denne ufornuftige Ustædighed i Arbejdet, der fik Defoe til at sige, at det engelske Folk var det flittigste dovne Folk paa Jorden.

Thorold Rogers anfører flere Omstændigheder, der tyde paa, at Arbejdsdagen var kort i tidligere Aarhundreder. Bl. a. henviser han til det store Antal Timer Overarbejde — indtil 48 Timer i en Uge —, der ofte præsteredes, men som ikke vilde kunne præsteres, hvis den normale Arbejdsdag ikke var kort; og dette Overarbejde betaltes pr. Time med en Betaling, der svarede til den Betaling, der vilde komme ud pr. Time ordinært Arbejde, hvis Arbejdsdagen var 8 Timer. Ganske vist foreskrev Magistraterne ofte en Arbejdsdag paa 14 Timer eller endnu mere; men disse Paa-bud betød ikke meget, naar Mestre og Svende blev enige om noget andet, og de blev vel nærmest blot opfattede som en Forskrift om, hvad der turde være Maximum af Arbejdet.

England synes i det Hele i ældre Tid at have været — ligesom det nu igen er blevet — bekendt for sin moderate Arbejdsdag. Fuller siger i sin Kirke-

historie, at det var den korte Arbejdstid og den gode Kost i England, som fik de flamske Vævere til at følge Edward III.s Opfordring til at komme over og sætte Bo i England. De skulde, lovede man dem, bytte deres Sild og daarlige Ost med Englands Oxe- og Bedekød, og de skulde ikke længere, som hidtil, tvinges af udsugende Arbejdsherrer til at arbejde »mere som Heste end som Mænd, tidligt op og sent i Seng, og hele Dagen strængt Arbejde«. — Ikke meget længe efter denne flamske Indvandring gjorde Sir John Fortescue, Dommer under Henrik VI, gældende, at nogle af de fri Institutioner i England havde udviklet sig her, fordi det engelske Folk havde mere Fritid til sin Raadighed end de fleste Folk i andre Lande. Han levede i Landflygtighed i Frankrig, dengang da han skrev den Bog, i hvilken han gør denne Bemærkning; han siger, at det vilde være umuligt at sætte saadant noget som en Jurydomstol paa Benene i Frankrig, fordi det franske Folk var saa udmattet ved strængt Arbejde, at man ikke kunde finde »tolv ærlige Mænd i Nabolaget«, der havde tilstrækkelig aandelig Energi tilovers til at kunne diskutere *pro* og *contra* i en udviklet Sag. Den bedre Arbejdsmaade i England havde gjort Englænderne mere skikkede for de fri Institutioner.

Af mange forskellige Kilder synes man da at kunne øse den Lære, at i det gamle England plejede Folk at forsøde Arbejdet ved en passende Tilsætning af Fritid. Det er den korte Arbejdsdag, der er det oprindelige; den lange Arbejdsdag er kun en nyere, og heldigvis forbigaaende Indretning. Det var Fabrik-systemet, som bragte den lange Arbejdsdag med sig.

De, der havde bekostet et kostbart Maskineri, ærgrede sig ved at se det staa blot et Øjeblik stille; de forlængede Arbejdsdagen først til 12 Timer, senere til 13, 14, ja 16 Timer. I Manchester arbejdedes der paa Reform-Bill'ens Tid i Fabrikerne fra Kl. 5 om Morgen til Kl. 9 om Aftenen; kun til Middagsmaaltidet tilstodes der en Time fri; Frokosten maatte Arbejderne indtage, som de bedst kunde, samtidigt med at de passede Maskinerne. De dyre Maskiner og de store, kostbare Fabriksbygninger skulde forrentes, og Arbejdsherrerne troede det nødvendigt at trække Arbejdsdagen saa langt ud som blot muligt: blot 10 Minuter til til Arbejdsdagen betød, sagde de, et Tusinde Pund Sterling mere i deres Lommer. — Endog i Landbruget trængte det saakaldte kapitalistiske Driftssystem ind og førte ogsaa der en Forlængelse af Arbejdsdagen med sig.

Men i de sidste tresindstyve Aar har man lidt efter lidt gjort den Erfaring, at denne successive Forlængelse af Arbejdsdagen, der var nærved at ødelægge den engelske Arbejderbefolkning, ogsaa set fra Arbejdsgivernes Standpunkt var et stort pekuniært Fejlgreb. Fabrikantene var, i deres Iver for at faa deres Udlæg til Maskineriet betalt, i Virkeligheden i Færd med at ødelægge deres mest kostbare Maskine — den store *machine mère*. De opdagede endelig, at ved denne Kød- og Blod-Maskine betød en Times Arbejde mere om Dagen ikke en Times mere Produkt, men at tvært imod — naar en vis Grænse var naet — en extra Hvile-Time havde en større produktiv Værdi end en extra Arbejds-Time. En fransk Fabrikant sagde en Gang til Guizot: »Vi troede, at det var den sidste Time, der kastede Profitten af sig; vi have nu lært, at

det var den sidste Time, som aad Profiten op.« Og skønt man i England endnu ofte hører, at man maa tage sig i Agt for Konkurrencen fra de andre Lande med Fattig-Arbejde og lang Arbejdsdag, gaar man dog mere og mere over til at tro, at Mundella sandsynligvis har Ret, naar han siger, at det i Virkeligheden er den lange Arbejdsdag i de andre Lande, der skærmer England mod deres Konkurrence; thi den lange Arbejdstid ruiner den personlige Arbejdskraft, og Konkurrencen mellem Landene bestemmes mere og mere af Arbejdspersonernes Kraft og Styrke.

Naar der tales om en yderligere Nedsættelse af Arbejdstiden, bliver derfor det store Spørgsmaal dette: hvilken Virkning vil Arbejdstidens Nedsættelse sandsynligvis have paa Arbejderbefolkningens personlige Kraft. Hvis ringe Arbejdstid fører til ringe Produktion, fører den til ringe Udbytte og ringe Arbejds løn, men god Arbejds løn er lige saa vigtig som rigelig Fritid; — men det kan være, at mindre Arbejdstid i Virkeligheden ikke fører til mindre Udbytte, fordi Arbejdets Kvalitet forbedres saa meget, at der i den korte Arbejdstid vil blive præsteret lige saa meget som tidligere i den lange. Hidtil har Arbejdstidens Formindskelse, før eller senere, ført til dette Resultat, og ved Spørgsmaalet om Otte-Timers-Arbejdsdagen drejer Spørgsmaalet sig derfor om, hvorvidt en ny Indskrænkning af Arbejdstiden fornuftigvis kan antages at føre til samme Resultat igen. Det vil derfor være nyttigt at undersøge, hvilke Erfaringer man tidligere har gjort, naar man forkortede Arbejdsdagen, og at se, hvilke de Kilder vare, fra hvilke Kompensationen hentedes, naar man nedsatte Arbejdstiden. Hvis disse

Kilder for en stor Del endnu ikke ere udtømte, kan der være Rimelighed i at antage, at Historien atter vil gentage sig.

De første Erfaringer, man har indhøstet efter en Nedsættelse af Arbejdstiden, var altid meget forskelligartede. Nogle driftige Industridrivende have i Almindelighed gjort Forsøget, inden Arbejdstidens Begrænsning ved Lov indførtes, og fundet det fordelagtigt; saa, efter at Loven om Arbejdstidens Forkortelse var bleven gennemført, have nogle strax fra Begyndelsen af kunnet melde gode Resultater; de fleste have derimod erklæret, at Produktionen tog af i de første Maaneder, eller maaske endog det eller de første Aar; men efterhaanden gjordes der dog gunstige Erfaringer, enten fordi Indskrænkningen af Arbejdstiden fik Tid til at indvirke paa Arbejdernes fysiske og aandelige Kraft, eller fordi den ene Industridrivende efter den anden opdagede den Hemmelighed, som andre af dem strax havde været paa det rene med, at der ved en hensigtsmæssig Arbejdsordning kan indvindes, hvad der tabes i Arbejdstimer. Enkelte Forretninger have paa staaet, at Indskrænkningen af Arbejdstiden strax og bestandigt medførte et tilsvarende Produktionstab, der aldrig indvandedes. Men disse uheldigt stillede Forretninger danne Undtagelser, og kun faa Undtagelser, fra den store Regel, der har staaet sin Prøve paa samme Maade i et meget stort Antal Tilfælde i hele den civiliserede Verden.

Den første store almindelige Indskrænkning af Arbejdstiden var den, der fandt Sted i den engelske Textilindustri som en Følge af Ti-Timers-Loven af 1847, og denne Foranstaltning betragtedes ikke blot

af Fabrikanterne men endog af mange af sine varmeste Talsmænd med betydelig Ængstelighed som et Spring ud i Mørket. Og dog var Forsøget en Meneskealder tidligere blevet gjort med stort Held, — af Robert Owen i hans berømte Bomuldsvarefabrik i New Lanark. Her havde Arbejdstiden tidligere været 16 Timer om Dagen, men i 1814, da Owen indgik sit halvt filantropiske Kompagniskab med Jeremy Bentham og William Allen, var Arbejdstiden der nedsat til 12 $\frac{1}{2}$ Timer; kort efter nedsattes den til 11 $\frac{1}{2}$ og i 1816 endelig til 10 $\frac{1}{2}$. Og Resultatet? John Alexander, en af Owens gamle Arbejdere, erklærede ligeoverfor Fabrikskommissionen, at til hans store Overraskelse tog Produktionen ikke kendeligt af efter Indskrænkningen af Arbejdstiden, og at dette udelukkende skyldtes den Omstændighed, at Arbejderne nu var betydeligt livligere og raskere end før og derfor arbejdede langt bedre. I de tolv Aar 1816—28, da Owen lod sine Fabriker kun arbejde 10 $\frac{1}{2}$ Timer i Døgnet, konkurrerede han med Held med alle sine Konkurrenter, skønt han lod sine Arbejdere arbejde to, tre eller endog fire Timer mindre end de deres; han producerede mere og bedre og billigere, trods den korte Arbejdstid, og han trak sig som en meget rig Mand ud af denne Forretning. Ogsaa Bentham plejede at erklære, at hans Kompagniskab med Owen var den eneste heldige Spekulation, han havde indladt sig paa. Medens de andre Fabrikanter mente, at det var »den sidste Time«, de havde at takke for hele Gevinsten, kastede Owen ikke blot denne sidste Time men desforuden endnu en eller to til overbord, — og gjorde gode Erfaringer. Med Forbavselse saa hele Verden

paa New Lanark, — men den synes ikke at have lært noget deraf, thi endnu i et halvt Aarhundrede derefter vedblev den med at prate om »den sidste Time«.

Ved »Hobhouse's Act«, noget senere, reduceredes Arbejdstiden i Bomuldsfabrikerne til 69 Timer om Ugen, — men de indhøstede Erfaringer var ved denne Lejlighed meget blandede. Saaledes erklærede en af Fabrikerne, Mr. Greg, at i en af hans Fabriker havde Arbejds-Reduktionen medført en netop tilsvarende Nedgang i Produktionen, i en anden en endnu større Nedgang, men i en tredje en Stigning. Saa uensartede Erfaringer kunde ikke hjælpe til at klare Opfattelserne, og de fremragende Mænd, der udgjorde Fabrikskommissionen af 1833 (deriblandt Th. Tooke) udtalte blot den dengang almindelige Mening, naar de sagde, at en Elleve-Timers-Lov vilde medføre Produktionens Formindskelse med $\frac{1}{12}$ og en tilsvarende Nedgang i Arbejdslønnen.

Dette var endnu den almindelige Mening, da Ti-Timers-Loven gik igennem, og selv Fabrikinspektøren Leonard Horner, der dog var en varm Ven af den kortere Arbejdsdag, frygtede meget Følgerne af denne Lov, idet han mente, at det dog var et altfor uforsigtigt og farligt Skridt paa en Gang at forkorte Arbejdsdagen med to Timer. Erfaringen gjorde hans Frygt til Skamme. Loven traadte i Virksomhed paa et højst ugunstigt Tidspunkt: Bomuldsindustrien var i Øjeblikket stærkt trykket; Fabrikanterne var ikke særligt opsatte paa at producere meget, og de nedsatte nu Arbejdslønnen med 25 pCt., hvoraf en Del vel skyldtes de daarlige Tider, medens en anden Del sattes i Forbindelse med Arbejds-Forkortelsen; — alligevel

var Horner henimod Slutningen af 1848 i Stand til at berette, at mange af Arbejderne havde sagt til ham, at de nu ved at tage sig sammen kunde tjene omtrent lige saa meget som dengang Arbejdsdagen var 12 Timer. Da Arbejdsbetalingen var nedsat, udførte de altsaa, naar de nu skulde tjene lige saa meget, et større Arbejde i de 10 Timer end det, de før havde præsteret i 12. Strax i Begyndelsen led utvivlsomt de fleste Arbejdere Tab, og nogle af dem vilde vel nok hellere have haft en Elleve-Timers- end end en Ti-Timers-Dag; men ingen af dem vilde være vendt tilbage til de 12 Timer, og Majoriteten foretrak den ny Ordning, fordi den kortere Arbejdstid mindre angreb deres Helbred. »Vi føle Profiten i vor Rygrad, om ikke i vore Lommer«, sagde en Arbejder; — men forøvrigt kom Profiten ogsaa til deres Lommer omend paa indirekte Maade. De fik nu Tid til at gøre deres Indkøb paa en mere fordelagtig Maade; deres Hustruer fik Tid til at passe Børnene lidt bedre og til selv at besørge Vasken, og selv om de lede et Tab i Arbejdsfortjenesten, kunde Arbejdstidens Forkortelse saaledes dog ogsaa pekuniært set blive dem til Gavn. Men det var forøvrigt ikke faa Arbejdere, som strax fra Begyndelsen var i Stand til under 10-Timers-Systemet at tjene mindst lige saa meget som før under 12-Timers-Systemet. Tre Aar senere, i 1851, indberettede Horner, at der i de Fabriker, hvor Accordarbejde var brugelig, mindst $\frac{4}{5}$ af dem alle, nu produceredes enten lige saa meget eller næsten lige saa meget som tidligere under den lange Arbejdsdags System. Fremgangen skyldtes vel for nogen Del Forbedringer af Maskinerne, »men langt mere skyldes den dog selve Arbejderne, hvis Helbred

er bleven bedre, som ikke mere ere saa trætte og udmattede som under den lange Arbejdsdags System, og som nu arbejde mere livligt og muntert, mere stadigt og flittigt.* At Nedsættelsen af Arbejdsdagen fra 12 Timer til 10 ikke medførte nogen Tilbagegang i Textilindustrien, kan ogsaa skønnes af disse Tal, som Tooke anfører i sin Prishistorie: fra 1850 til 1855 anlagdes der i Storbritannien 570 ny Textil-Fabriker; 226 af de gamle Fabriker udvidedes, og kun 177 ophørte at arbejde.

Senere nedsattes Arbejdstiden flere Steder til 9 Timer, og om de Erfaringer, der gjordes med denne yderligere Nedsættelse, citere vi eksempelvis Mr. Chamberlain's Udtalelser i Marts 1892 i det engelske Parlament: »Da jeg i sin Tid drev Forretning, arbejdede mit Firma meget møjsommeligen med 12 Timer om Dagen. Nogen Tid efter nedsatte vi Arbejdsdagen til 10 Timer, efter Fabriklovens Udkomst, og atter noget senere af egen Drift til 9 Timer. Vi arbejdede med selvvirkende Maskiner; alt hvad Arbejderne havde at gøre, var at føde Maskinerne og passe paa, at Ilden blev holdt i Orden. I dette Tilfælde, hvis overhovedet i noget, skulde man da tro, at Produktet ligefrem maatte staa i Forhold til det Antal Timer, der arbejdedes. Hvad skete? Da vi nedsatte Timetallet fra 12 til 10, en Nedsættelse paa 17 pCt., formindskedes Produktionen med 8 pCt., og da vi nedsatte Timerne fra 10 til 9, en Nedsættelse paa 10 pCt., formindskedes Produktionen med 5 pCt.* Der er her ikke Tale om, at Maskinerne løb hurtigere, eller at Arbejdet ordnedes paa en anden Maade; — den hele Forskel skyldes Arbejdernes Virksomhed.

Rae anfører en hel Række af Exempler paa Indskrænkninger af Arbejdsdagen, fra 14 til 12 Timer, fra 12 til 11 eller 10 og atter fra 10 til 9, — Exempler hentede ikke blot fra England men ogsaa fra andre Lande — og det viser sig, at gennemgaaende have de paa de forskellige Steder indhøstede Erfaringer været analoge med, hvad der ovenfor findes antydet.

II.

Efter at have betragtet, hvad han kalder »den korte Arbejdstids Balance-Konto«, gaar Rae videre og viser os selve »Otte-Timers-Dagen i Virksomhed«. De i mange forskellige Fag gjorte Erfaringer have været gunstige, — i de fleste Tilfælde. I de enkelte Tilfælde, hvor Produktionen er gaaet tilbage, naar Otte-Timers-Dagen indførtes, hænger Tilbagegangen oftest sammen med andre Omstændigheder end Arbejdernes Produktionsevne. I Kulminerne, for Exempel, har det vist sig, at Kulhuggerne i otte Timer godt kunne hugge lige saa meget som før i ni eller ti, — men Produktionen gik tilbage, fordi de Maskiner, der skulle bringe det huggede Kul op fra Minernes Dyb til Dagslyset, i otte Timer ikke kunne udrette lige saa meget som i ni eller ti. Saaledes kan der hist og her være særlige Forhold, som maa tages i Betragtning; men i det Store og det Hele tale de af Rae fremførte talrige Exempler til Gunst for Otte-Timers-Dagen. Deraf følger selvfølgelig ikke, at Arbejdsgiverne i de respektive Fag gennemgaaende ville vise sig parate til Indførelsen af en Otte-Timers-Dag.

Blandt de af Rae fremdragne Exempler vælge vi

her et enkelt: D. 1. Jan. 1892 nedsatte Firmaet William Allan and Co. af Suderland (hvis Chef er Parlamentsmedlemmet W. Allan) Arbejdstimerne fra 53 til 48 pr. Uge, — nemlig $8\frac{3}{4}$ Time fire Gange om Ugen, $8\frac{1}{2}$ Time en Gang om Ugen og $4\frac{1}{2}$ Time om Lørdagen. Arbejderne møde Kl. $7\frac{1}{2}$ om Morgen, efter at have besørget Frokosten hjemme, og arbejde om Lørdagen i et Træk, i Ugens fem andre Dage i to Afsnit. Da Mr. Allan begyndte med Forsøget, meddelte han sine Arbejdere, at hvis de gik ind paa, at deres Arbejdsløn foreløbig nedsattes med 5 pCt., vilde han efter et halvt Aars Forsøg atter sætte Lønnen op og godtgøre dem, hvad de havde tabt ved Nedsættelsen, saafremt det viste sig, at det ny System ikke forøgede Produktionsomkostningerne eller formindskede Produktionen. Efter det halve Aars Forløb opdagede Mr. Allan, at Produktionen snarere var stegen end aftagen, og følgelig satte han atter Lønnen i Vejret og tilbagebetalte Arbejderne, hvad der var blevet holdt tilbage i det halve Aar. »Det lyder paradoxalt, men jeg ser, at der nu udrettes mere end før; jeg er forbavset over at se, hvorledes der nu arbejdes; jeg havde som saa mange andre Arbejdsherrer troet, at Produktionen vilde tage af i samme Grad som Arbejdstiden.« Hans Bestyrer erklærede: »Enhver Maskine plejede under Ni-Timers-Systemet at præstere et vist Kvantum Arbejde; det lyder utroligt, men er dog saa, at den samme Maskine nu under Otte-Timers-Systemet leverer den samme Mængde Arbejde.« Sagen er den: Arbejderne passe bedre paa end før, mindre Tid gaar tilspilde, om Morgen møder Arbejderne nu paa Slaget, medens de tidligere ofte kom for sent, og til

Syvende og sidst arbejdes der nu i de »48 Timer« lige saa længe som før i de »53 Timer«.

I samme Fag, Maskinbygningsfaget, findes der endnu nogle Firmaer, der med Held have prøvet Otte-Timers-Systemet, — men skal man slutte fra Arbejdsgivernes Udtalelser ligeoverfor Arbejderkommissionen, er der ikke megen Sandsynlighed for, at Arbejdsgivernes Flertal, i alt Fald i denne Branche, af egen Drift vil antage Systemet. Kaptejn Noble, Direktør i det store Firma Sir William Armstrong and Co., erklærede, at han for sit Vedkommende aldrig havde betragtet Spørgsmaalet om en Otte-Timers-Dag som et virkeligt praktisk Spørgsmaal, men da Arbejdernes Fagforening for nogen Tid siden havde henvendt sig til Arbejdsgiverne med et Forslag om, at Arbejdsdagen nedsattes til otte Timer, mod at der gaves Afslag i Arbejdslønnen, havde Arbejdsgiverne fundet selv dette Forslag for frækt til at kunne blive taget under Overvejelse. »Vi svarede Arbejderne, at vi ikke godt kunde tro, at deres Forslag var alvorligt ment, og vi vægrede os faktisk ved at tage Spørgsmaalet om otte Timers Arbejde under Overvejelse.« Denne stive og uforsonlige Holdning billiges, trods de mange heldige Forsøg med Otte-Timers-Dagen, af mange Arbejdsgivere. Her et Par Prøver paa deres Argumenter:

Mr. A. E. Seaton, Direktør i et stort Skibs- og Maskinbygnings-Selskab i Hull, argumenterer saaledes imod Mr. Allan: »Mr. Allan er en Poet, og Poeter holde sig til deres Fantasi.« Endvidere: »Selv om Mr. Allans Beretning stemmer med Virkeligheden, viser den ikke andet, end hvad enhver vidste i Forvejen. Mr. Allan har lært os, at hans Arbejdere i otte

Timer kunne udføre, hvad de før var ni Timer om. Det kunde jeg have fortalt ham, inden han begyndte Experimentet! Fremdeles: »Mr. Allans Folk har vistnok været Folk af en særlig Slags» (Der foreligger intet derom, — men forøvrigt er Pointet jo det, at det i ethvert Fald var de samme Folk, som nu under Otte-Timers-Systemet udrettede lige saa meget som før under Ni-Timers-Systemet). Endelig: »Hvordan det nu end forholder sig med Arbejderne, saa skal man dog ikke faa mig til at tro, at de samme Maskiner i otte Timer kunne udrette lige saa meget som i ni.« (Ganske vist ikke, hvis de i de ni Timer blev udnyttede lige saa godt som i de otte, — men det er nu netop det, som de ikke ere blevne: i de otte Timer er de blevne betjente med forholdsvis større Paapasenhed end i de ni).

Af den Beskaffenhed ere de Argumenter, som fremsættes af kloge og forstandige Mænd, af praktiske og erfarne Chefer i Arbejdets Verden, til hvem vi pleje at se op som til de vigtigste Autoriteter i industrielle Spørgsmaal, — men det er haardt, siger Rae, at Hundredetusinder af Arbejdere skulle faa Afslag, naar de forlange en rimelig Fritid, fordi nogle Arbejdsgivere ikke ville tro paa Muligheden af en Ting, der daglig gaar for sig.

Efter at have omtalt Otte-Timers-Dagen i de britiske militære Værksteder m. m. dvæler Rae ved Forsøgene i saadanne kemiske Fabriker, der maa holdes i Gang uafbrudt Dag og Nat. Han mener, at Otte-Timers-Dagen af flere Grunde her er ganske særligt paa sin Plads; — men Arbejdsgiverne svare: »Vi kunne ikke indse, hvorledes tre Otte-Timers-Hold af

Arbejdere skulde kunne producere mere end to Tolv-Timers-Hold; Resultatet maa jo blive ganske det samme«. Men det er netop det, som det ikke gør. I Tyskland have Sagkyndige i visse Fag udregnet, at tre Otte-Timers-Hold af Døgnets 24 Timer udnytte 94 à 97 pCt.; for to Tolv-Timers-Hold gaar der, paa Grund af Udmattelse, Overanstrengelse, nedbrudt Helbred, saa megen Tid tilspilde, at kun 83 pCt., undertiden kun 67 pCt. af Døgnets 24 Timer effektivt blive udnyttede. Forskellen er saa stor, at den er i Stand til at dække Mer-Udgiften til de flere Arbejdere, som Tre-Hold-Systemet forudsætter.

Naturligvis er der nogle Virksomheder, hvor Arbejdet umuligt lader sig presse sammen indenfor et kortere Tidsrum, eller hvor dets Evne til at lade sig presse sammen ikke afhænger af Arbejderne. En Vægter er paa sin Post et vist Antal Timer, og da det netop kommer an paa, at der i et givet Tidsrum skal passes paa, er der ikke Tale om, at Vægter-Arbejdet skulde kunne presses sammen indenfor et kortere Tidsrum. En Omnibuskusk kan ikke i otte Timer præstere den samme Kørsel som i tolv, da Antallet af de Omnibusser, der skulle køres, ikke beror paa ham. En Barber kunde nok presse sammen i otte Timer det Arbejde, der nu strækker sig over tolv Timer, — hvis Kunderne fra de tolv Timer vilde samle sig sammen i de otte; men om de have Lyst til det, turde være tvivlsomt. — Selv i saadanne Virksomheder vilde den korte Arbejdstid have sine økonomiske Fordele: Vægteren passer maaske bedre paa, naar han ikke holdes alffor længe paa sin Post; Kusken kører sikrere, naar han ikke overanstreges ved en

altfor lang Arbejdsdag osv., — men i Almindelighed maa man dog gøre Regning paa, at Produktionsomkostningerne i saadanne Tilfælde ville stige. Denne Udgift maa saa bæres af Arbejdsgiverne eller af Arbejderne eller af Publikum eller af alle Parter i For- ening. Men Virksomhederne af denne Art staa dog blot i anden Række. Om Hovedmassen af det egen- lige industrielle Arbejde gælder det, at man ved at forbedre Arbejdernes personlige Virkeevne kan presse en større Mængde Arbejde sammen indenfor et kortere Spand af Tid.

III.

Den Forøgelse af Udbyttet pr. Time, der tem- melig gennemgaaende er fulgt med Forkortningen af Arbejdsdagen, er i nogle Tilfælde bleven befordret derved, at de benyttede Maskiner ere blevne forbed- rede eller have løbet hurtigere end før; men Rae tror, at i det Hele har den Hjælp, man fra denne Side har faaet, været overraskende ringe, og for den største Del af det opnaaede gode Resultat, ja i mange Til- fælde for det hele, tror han at kunne give Arbejderne Æren.

Utvivlsomt har man ofte benyttet forskellige Midler for at piske Arbejderne frem til den størst mulige Kraftudfoldelse. Undertiden kan man for Exempel have erstattet Dagløn med Accordarbejde, eller kan have betalt Formændene og Tilsynspersonalet en Præmie for den større Produktion; men naar man har opregnet alt sligt, bliver der dog tilbage den store Kendsgerning, uden hvilken ingen Pisk vilde have

nyttet, at under den korte Arbejdsdags System bragte Arbejderne hver Morgen med sig en større Kraft, der kom de benyttede Stimuleringer imøde, og som mere frit og villigt end tidligere strømmede ud i deres Arbejde. Desuden er det gode Resultat i mange Tilfælde blevet opnaaet, hvor man aldeles ikke mere end tidligere søgte at spore Arbejderne frem.

Naar man har opnaaet gode Resultater ved at nedsætte Arbejdsdagen fra 14 til 12 og atter fra 12 til 10 Timer, og under Paaberaabelse af disse gode Resultater har tilraadet en yderligere Nedsættelse til 8 Timer, saa har man ofte derpaa faaet følgende Svar: Ja, tidligere, da Arbejdsdagen var saa overdreven lang, udmattedes Arbejderne altfor meget ved den, og derfor opnaaede man den Gang gode Resultater ved at forkorte Arbejdsdagen; — men nu er Arbejdsdagen allerede saa kort, at Arbejderne ikke kunne være overanstrengte, og derfor vil man ikke opnaa noget godt ved igen at forkorte den. Men en ganske anden Indvending imod Forkortelsen høres ogsaa, og den lyder saaledes: Det gode Resultat er hidtil blevet opnaaet, fordi Arbejderne i den kortere Arbejdstid have anstrengt sig mere end tidligere i den længere; men skulde Produktionen trods en yderligere Forkortelse af Arbejdstiden holde sig, maatte Arbejderne arbejde i den Grad stærkt, at de absolut vilde overanstrenges og ødelægge deres Helbred. Saaledes kommer man fra to ganske modsatte Betragtningmaader til det samme Resultat: at man ikke yderligere tør forkorte Arbejdsdagen.

Rae svarer bl. a. følgende: Vel kan det være sandt, at Arbejderne under den korte Arbejdsdags

System arbejde stærkere, medens de ere paa Arbejde, end under den lange Arbejdsdags System; men det er ogsaa sandt — hvad Erfaringen bekræfter —, at kort Arbejdstid og strængt Arbejde er mindre udmattende end lang Arbejdstid og Smøleri, især naar Arbejdstiden, hvad jo saa ofte er Tilfældet, maa tilbringes i en hed, støvfyldt, forgiftet Atmosfære. Den forøgede Anstrengelse i Arbejdstiden modvejes og mere end modvejes ved den ordenlige Hvile og Rekreation, der kan opnaas efter Arbejdet. — Men dernæst maa bemærkes: det gode Resultat under den korte Arbejdsdags System opnaas ikke saa meget, fordi der nu arbejdes mere strengt, men overvejende, fordi der nu arbejdes mere nøjagtigt, mere omhyggeligt, mere forstandigt. Og derfor er det ogsaa, at der faas mere Nytte af Maskinerne, selv om disse slet ikke forbedres. Selv ved de mest avtomatiske af de brugelige Maskiner beror dog meget paa Arbejdernes Omsigt, og den korte Arbejdsdags Arbejder er nu mere omsigtsfuld end den lange Arbejdsdags. Der er altid mange Anledninger til at standse Maskinen, og enhver Standsning giver den daarlige, den sløve, den trætte Arbejder Lejlighed til at tabe forholdsvis lang Tid, medens den flinke Arbejder saa godt som slet ikke taber nogen Tid. Den engelske Arbejder spilder ved disse Standsninger af Maskinen langt mindre Tid end den kontinentale, og ved Maskindriften vejer hvert Minut dobbelt eller flerdobbelt. Forsaavidt er det saa langt fra, at Indførelsen af Maskiner neutraliserer Arbejdernes personlige Dygtighed, at denne tværtimod ved Maskinerne multipliceres. Den Fabrikant, der — som et efter hans Formening afgørende Argument imod Otte-Timers-

Dagen — anførte, at han ikke kunde indse, hvorledes en Maskine i 8 Timer skulde kunne præstere lige saa meget som i 9, »hvis den ved begge Lejligheder passedes tilbørligt«, oversaa, hvad denne Betingelse, dette »hvis«, i Virkeligheden betyder. — Endvidere maa erindres: Hvor den korte Arbejdsdag findes, maa der arbejdes regelmæssigt og stadigt, — hvor den lange findes, indtræder der hyppigt Spring: overdrevent Arbejde vexler med lange Standsningsperioder. Dette gælder baade for Arbejder og for Arbejdsgiver. Hvor den lange Arbejdsdag findes, generer Arbejdsgiverne sig ikke for at lade Arbejderne staa og vente i lang Tid paa Ordre, paa Værktøj eller Materiale; — den korte Arbejdsdag kurerer dem for denne Uvane. Den korte Arbejdsdag har forsaavidt virket paa en noget lignende Maade som Jernbanerne: de gamle Fragtmænd fandt sig i at vente i Timevis, til Midnat eller endnu længere, og Arbejderne, der havde at gøre med Indpakningen og Paalæsningen, opholdtes lige saa længe; Jernbanerne er ikke saa gemytlige; de forlange hurtig, akkurat Expedition; de have lært Arbejdsgiverne at omgaas økonomisk med Tiden, og Arbejderne have profiteret derved. Paa analog Maade virker den korte Arbejdsdag. — Hvad den korte Arbejdsdag har medført af: Nedgang i Forsømmelser om Morgen, Nedgang i Sygeprocenten, Nedgang i slet udført Arbejde o. lgn. er ligeledes meget betydeligt. Et stort Firma oplyste, eksempelvis, at da Arbejdsdagen forkortedes, faldt »their absenteeism in the morning« fra 20 til 4 pCt. Hvor den lange Arbejdsdag haves, holdes der ofte ligefrem en Reservehær af overkomplette Arbejdere, der træde til, naar de regulære Arbejdere

falde fra paa Grund af de ideligt forekommende Sygdomstilfælde. Efter Lord Shaftesbury's Beretning plejede Mr. Thomasson, af Bolton, at sige, at der i Tolv-Timers-Dagens sidste Time fordærvedes en urimelig Mængde Arbejde, og en Fabrikbestyrer erklærede til Fabrikinspektør Horner, at Dagens første Time medgik til at gøre i Stand, hvad der var blevet ødelagt i den foregaaende Dags sidste Time. — Endelig dvæler Rae ved den Frygt, der ofte er bleven udtalt, at den større Fritid, som den korte Arbejdsdag skaffer Arbejderne, skulde blive daarligt anvendt, til Drik og Svir m. m. Han anfører en Række Erfarings-Vidnesbyrd for, at netop det modsatte er Tilfældet. Efter hvad han anfører, taler Erfaringen for, at Arbejderen er mere hengiven til Drik og uordenligt Levnet, naar Arbejdsdagen er lang, og at omvendt den korte Arbejdsdag har hævet ham fysisk, intellektuelt og moralsk.

IV.

En Indvending mod Indførelsen af Otte-Timers-Dagen, der ofte høres, er den, at den vil gøre det vanskeligere for Landet at konkurrere med andre Lande, som ikke indføre den korte Arbejdsdag, idet den vil fordyre Produktionen. I de hidtidige Erfaringer er der intet, som bestyrker denne Indvending. Cobden bekæmpede i sin Tid Loven om Ti-Timers-Dagen med den Indvending, at den vilde standse enhver Dampmaskine i England; Mark Phillips erklærede, at naar han ikke mere maatte arbejde med 12-Timers-Dagen, blev han nødt til at nedrive sine Fabriker i Lancashire og genopbygge dem paa den anden Side af Kanalen;

Fabrikanterne beregnede med stor Nøjagtighed, at naar Arbejdsdagen forkortedes med saa og saa mange Procent, steg Produktionsomkostningerne med saa og saa mange, og saa maatte den engelske Industri forlægges til Indus's Bredder. Der skete intet af alt dette; Arbejdsdagen forkortedes fra 12 til 10 Timer og fra 10 til 9 Timer, og England vedblev med at være lige konkurrencedygtig. Erfaringen viste, at hvor Arbejdet var »dyrest«, eller rettere: hvor Arbejdslønnen var højest og Arbejdstiden kortest, der var Arbejdet i Virkeligheden billigst. En tysk Industri-drivende skrev til en engelsk Kollega: »Alle de tekniske Indretninger, I have hos Jer, kunne vi ogsaa skaffe os; vore Ingeniører kunne efterligne alt hvad I have og bygge lige saa gode Maskiner, — men hvad vi ikke kunne gøre Eder efter, er at faa vore daarligt ernærede Folk til at arbejde lige saa energisk som Jeres godt ernærede.« I Konkurrencekampen er det i Virkeligheden fremfor alt den personlige Dygtighed, det kommer an paa, og naar denne fremmes ved en kort Arbejdstid, svækker den korte Arbejdstid altsaa ikke, men styrker de respektive Nationer i Konkurrencekampen.

Dette er, hvad Erfaringen hidtil har vist. Spørgsmaalet bliver da, hvorledes en ny Nedsættelse af Arbejdsdagen vil virke. Det er klart, at der er en Grænse for Arbejdsdagens Forkortelse, som ikke tør overskrides. Mange tro at kunne reducere Spørgsmaalet in absurdum ved følgende Sætninger: »I have nedsat Arbejdsdagen fra 12 til 10 Timer og ville nu yderligere nedsætte den til 8 Timer; naar I har opnaaet det, skal den vel nedsættes til 6 Timer, og saa

igen til 4 Timer. Hvor er Grænsen? Svaret er simpelt nok: vi blive ved at nedsætte Arbejdsdagen, saa længe det viser sig, at Nedsættelsen betaler sig. Saa snart det viser sig, at Produktionen ikke kan taale nogen yderligere Nedsættelse, er Grænsen naaet, og saa stopper vi. Men hvor Grænsen er, det maa man se at udfinde, idet man ad Erfaringens Vej saa at sige føler sig frem.

Da Ti-Timers-Loven i sin Tid var under Debat i England, ytrede Macaulay ligeoverfor den ogsaa da saa ofte udtalte Frygt for, at Englands økonomiske Stilling skulde svækkes ved en Nedsættelse af Arbejdsdagen: Nationernes Velstand beror paa Slægtens fysiske, intellektuelle og moralske Kraft, og »det er vor Tro«, at denne Kraft vil styrkes ved den foreslaede Forholdsregel. Det var hans Tro; det var Samfunds-Reformatorens Tro. *Nu* har man dog noget mere at støtte sig til; medens Ti-Timers-Dagens Indførelse forholdsvist var et Spring ud i Mørket, kan der til Gunst for Otte-Timers-Dagen dog anføres flere Erfarings-Vidnesbyrd.

Den hidtil opnaaede Forbedring af Arbejdernes Kaar, Sundhed, Oplysningstandpunkt og Moral er saa stor, at man med Grund kan vente, at den kommende Generations Otte-Timers-Arbejdere baade ville arbejde med større Resultat, saa længe de ere i Arbejde, og desforuden ville kunne blive et længere Aaremaal i virksomt Arbejde. Hvad der vil opnaas, afhænger naturligvis væsenligt af Arbejderne selv. En af de værste Anklager, der ofte rettes mod Arbejderne, er den, at de med Overlæg arbejde lidt. Der klages over, at Fagforeningerne opstille det som et Princip, at

Arbejdernes Virksomhed skal begrænses. For den engelske Arbejderkommission have Arbejdsgiverne atter og atter udtalt, at Arbejderne præstere langt mindre, end de kunde, og at Opgaven ligefrem synes at være: »at producere saa lidt som muligt. Den største Fare ved Otte-Timers-Bevægelsen er Fagforeningernes Restriktions-Politik. Mange af Otte-Timers-Vennerne gøre sig skyldige i den alvorlige Misforstaaelse at tro, at Hovedfordelen ved den korte Arbejdstid er, at Arbejderne saa ville præstere mindre.

V.

Otte-Timers-Dagen anbefales sædvanlig som det bedste Middel til at skaffe de Arbejdsløse Arbejde. Mr. Gunton, Formand i »School of Social Economics«, New York, og Forfatter til en Bog betitlet »Wealth and Progress«, der har øvet stor Indflydelse paa Folks Anskuelse i denne Sag, gaar saa vidt, at han hævder, at »den direkte og øjeblikkelige Virkning« af den almindelige Indførelse af Otte-Timers-Dagen i de Forenede Staters Industri (altsaa ikke engang til lige Agerbrug og Tyendearbejde) vilde skaffe Arbejde ikke blot for alle de Arbejdsløse i Amerika, men til lige for alle de Arbejdsløse i England, Frankrig og Tyskland m. fl. Lande! Der vilde — beregner han — skaffes Arbejde for 3,552,059 voxne Arbejdere til, og da han kun kan finde 1 Million Arbejdsløse i sit eget Land, er han nødt til at bede Europa skaffe Resten!

Desværre løser man ikke paa denne Maade dette Problem, et af Nutidens mest skæbnesvangre Problemer: hvorledes skaffer man Arbejde til dem, der gerne ville arbejde, men ikke kunne finde Arbejde?

Alt hvad man hidtil har erfaret med Hensyn til Virkningen af Indførelsen af en kortere Arbejdsdag, taler stik imod den Opfattelse, at de Arbejdsløse skulde hjælpes ved den.

Hvorledes virkede, for Exempel, den engelske Ti-Timers-Lov? Det var et Experiment i stor Stil, som der nok maa kunne læres noget af. Ti-Timers-Loven nedsatte for ikke mindre end 500,000 Textil-Arbejdere den ugenlige Arbejdstid med 11 Timer, altsaa for disse Arbejdere tilsammen 5.500,000 Timer ugenlig. Efter Mr. Guntons Beregningsmaade skulde der saaledes være blevet skaffet Arbejde for 90,000 Arbejdere til. I Virkeligheden gik det ganske anderledes til. Der foreligger adskillig Statistik til Belysning af dette Forhold, men naturligvis lader det sig ikke præcisere med matematisk Nøjagtighed, da mange andre Omstændigheder virkede sammen med Ti-Timers-Loven, saaledes at dennes Virkninger ikke helt lade sig udskille. Saa meget staar dog fast, at Ti-Timers-Loven ved at forkorte Arbejdstiden ikke direkte har skaffet Arbejde for 1000 ny Arbejdere, maaske ikke engang for 20. De samme Arbejdere lærte i ti Timer at producere det samme som før i tolv — og til ny Arbejdere blev der saaledes for saa vidt ikke Trang.

Paa samme Maade have de allerfleste Forretninger, der have eksperimenteret med Otte-Timers-Dagen, ikke som en Følge af at de nedsatte Arbejdstiden, set sig nødsagede til at engagere en eneste ny Arbejder. Har Konjunkturerne samtidig tilladt Forretningens Udvidelse, kunne de af den Grund have engageret ny Arbejdere; — men Arbejdstidens Forkortelse var i alt Fald ikke Grunden.

En særlig Stilling indtage naturligvis de Fag, hvo

det, som ved Vagttjeneste, Omnibuskørsel m. m., er umuligt at presse sammen i et kortere Tidsrum det Arbejde, der før udførtes i et længere. Her kan det naturligvis ofte blive nødvendigt at antage ny Arbejdere, men Spørgsmaalet bliver saa rigtignok, hvorledes det i saadanne Tilfælde vil gaa med de hidtidige Arbejd-eres Løn.

De, der vente, at de Arbejdsløse direkte skulde have nogen Nytte af Otte-Timers-Dagens almindelige Gennemførelse, overse den Indflydelse, en fornuftig Forkortelse af Arbejdsdagen vil have paa de alt beskæftigede Arbejders Præstationsevne. De gøre sig endvidere skyldige i den Grundfejl at tro, at Arbejderne, naar de producerede mindre, vilde gavne Samfundet; — det stik modsatte er naturligvis Tilfældet.

Et af de Steder, hvor man i størst Maalestok har eksperimenteret med Otte-Timers-Dagen, er den australske Koloni Victoria. I Aarene 1884—86 blev Otte-Timers-Dagen her almindelig. Før den Tid fandtes Otte-Timers-Dagen her i tyve Fag, nu i tresindstyve Fag. Tre Fjerdedele af Befolkningen her har kun en Otte-Timers-Dag, — men siden dennes almindelige Antagelse er Tallet paa de Arbejdsløse voxet, og voxet ganske betydeligt.

Det mest populære Argument for Otte-Timers-Dagen er i Virkeligheden snarest et Argument imod den, ja i Grunden det eneste alvorlige Argument imod den.

VI.

Den korte Arbejdsdag siges ofte at være en Følge af Arbejdslønnens Stigning: Arbejderen, siger man, er bleven velstaaende nok til at foretrække en Times

Hvile fremfor en Times Løn. Saaledes søger Jevons (i sin »Theory of Political Economy«, 2. Udg. S. 196) at forklare hele Bevægelsen for den korte Arbejdsdag som en naturlig Følge af Arbejdslønnens Stigning i den nyere Tid. Ligesom den heldige Købmand, naar han har tjent nok, (maaske) ofrer Forretningen mindre Tid, saaledes vil ogsaa vor Tids forholdsvis heldigt stillede Arbejder have sin Arbejdsdag forkortet; det stemmer med den menneskelige Natur, at man bliver mindre villig til at arbejde strengt, naar der er mindre Nødvendighed for at gøre det. Omvendt ser man da ogsaa, at i de daarlige Aar, hvor Trangen er større, og Arbejdslønnen ikke rækker saa langt som ellers, bliver Folk mere villige til at arbejde strengt.

Denne Opfattelse af Oprindelsen til Bevægelsen for den korte Arbejdsdag synes plausibel nok; men hvor theoretisk rigtig den end synes, saa stemmer den dog ikke med den faktiske Udvikling. I al Almindelighed er det ganske vist sandt, at naar et vist Velvære er opnaaet, bliver Folk villige til at slaa noget af paa Merfortjenesten, hvis de kan opnaa et bekvemmere Liv; men dette Princip har ikke spillet en saadan Rolle i Bevægelsen for den korte Arbejdsdag som antaget af Jevons, og det af den simple Grund, at Arbejderens Krav til Livet bestandigt er steget sammen med Arbejdslønnens Stigning, og dette paa en saadan Maade, at Arbejderen aldrig blev saa ligegyldig for Pengefortjeneste og saa uvillig til at arbejde strengt, som den af Jevons fremsatte Theori forudsætter. Faktisk have Arbejderne i Almindelighed arbejdet noget strængere i den kortere Arbejdsdag for at undgaa det Pengetab, Jevons forudsætter, at de ere villige til at bære. I mange Tilfælde var deres Arbejdsløn

saa lav, netop dengang da Arbejdsdagen forkortedes, saa de var nødte til at tage sig sammen. Dette var aldeles øjensynligt Tilfældet dengang, da det største af alle Experimenter med Arbejdsdagens Forkortelse fandt Sted, nemlig i 1848, da Ti-Timers-Dagen obligatorisk indførtes i den engelske Textil-Industri. Arbejdslønnen stod dengang paa sit laveste Punkt i Textil-Industrien. Medens andre Arbejdere kunde tjene over et Pund Sterling om Ugen, tjente en stor Mængde af Textil-Arbejderne kun et halvt Pund Sterling ugenlig, før Ti-Timers-Loven traadte i Kraft, og kun 7 sh. 6 d., efter at den var traadt i Kraft; — alligevel erklærede blandt de Arbejdere, Fabrikinspektøren Horner adspurgte, over to Tredjedele af de mandlige, og over Halvdelen af de kvindelige Arbejdere, at de holdt paa Ti-Timers-Dagen. Hvad nu end Grunden var, — saa meget er dog tydeligt, at Grunden ikke var høj Arbejds løn i Øjeblikket. Fremdeles har man i de godt funderede Fag, som f. Ex. Bygningsindustrien, set, at Arbejdstidens Forkortelse er bleven gennemført uden at blive ledsaget af blot en forbigaaende Lønningsformindskelse. I det hele ser man, at naar Arbejderne i et Fag finde sig i at lide et formentligt varigt Tab af Løn i det Øjemed at faa Arbejdstiden forkortet, saa er Grunden som Regel slet ikke den, at Lønnen i det paagældende Fag er usædvanlig høj; men Grunden plejer at være den, at Arbejdstiden her er usædvanlig lang eller at Faget i det hele er usædvanligt anstrengende og farligt.

Hvorledes end de enkelte Personer kunne have stillet sig til Spørgsmaalet, saa kan man dog ikke sige om Bevægelsen i Almindelighed, at den motiveres derved, at det højt betalte Arbejde er rede til at ofre

noget af Lønnen for at opnaa mere Fritid. Verdens bedst betalte Arbejdere, amerikanske og avstralske Arbejdere, have ofte renonceret paa kort Arbejdstid for at opnaa høj Løn, og omvendt have forholdsvis slet betalte Fag erklæret sig rede til at gøre betydelige Ofre i det Øjemed at opnaa en Nedsættelse af Arbejdsdagen. Staalarbejdere i Cumberland, der tjente deres 20 à 30 Shillings *pr. Dag*, have bestemt modsat sig baade deres Arbejdsgiveres og deres Fagforenings-Leders Bestræbelser for at faa Arbejdsdagen forkortet, og omvendt have Arbejdere i Smeltehytter i Cumberland, der kun tjene 20 Shillings *pr. Uge*, gladeligen (»cheerfully») opgivet en Shilling om Ugen af deres knappe Løn, da deres Arbejdsdag i 1890 nedsattes fra tolv til otte Timer: de sluttede sig til Afholdsbevægelsen, og de slap med mindre Kontingent til Sygekassen, og saaledes fik de mere end erstattet, hvad de tabte ved Arbejdsdagens Forkortelse. Glasarbejderne have baade et mere anstrengende og et bedre betalt Arbejde end Sporvognskonduktører; men det lykkedes ikke Arbejdsgiverne at faa Glasarbejderne med 2 Pund Sterling ugenlig til at ombytte Tolv-Timers-Hold med Otte-Timers-Hold; »saa vilde de jo slet ikke tjene noget», mente de; — derimod gik Sporvognskonduktørerne i Huddersfield ind paa at afstaa 2 af deres 23 Shillings *pr. Uge*, da deres Arbejdstid i 1889 nedsattes fra 12 til 8, og deres Repræsentanter meddelte Arbejderkommissionen, at de var fuldstændigt vel fornøjede med Forandringen og ikke vilde bytte med Sporvognskonduktørerne i London, der tjene 6 sh. *pr. Dag*, men saa til Gengæld have en lang Arbejdsdag.

Nej, Arbejdernes Længsel efter kort Arbejdstid

skyldes ikke Lønnens Stigning men Fremskridtet i Forstand, Dannelse og personlig Værdighed, og da disse Aarsager fuldt saa meget udkræve høj Løn som en passende Fritid, synes Tilbøjeligheden til at opgive noget af Lønnen for derved at opnaa et Afslag i Arbejdstiden meget riuge. Lønnen er nu betydeligt højere end for 50 Aar siden, — men Tanken om at opgive noget af Lønnen for den kortere Arbejdstids Skyld ligger langt fjernere fra Nutidens Otte-Timers-Bevægelse end den for 50 Aar siden laa for Ti-Timers-Bevægelsen. De Fag, der forlange Otte-Timers-Dagen, gøre det, fordi de — med Rette eller Urette — ere komne til den Overbevisning, at Lønnen ikke vil lide derved. De, der ere imod Otte-Timers-Dagen, ere det, fordi de — med Rette eller Urette — tro, at Lønnen vil lide derved. Alle synes enige om, at noget væsentligt maa der ikke opgives af Lønnen. Der forlanges, som det almindeligt udtrykkes: »otte Timers Arbejde, ti Timers Løn«. Og dette kan ikke bebrejdes Arbejderne; thi vel er en ordenlig Fritid af stor Vigtighed for dem, — men en god Løn er ikke mindre vigtig. Derfor bliver Otte-Timers-Spørgsmaalet frem for alt et Arbejdsløn-Spørgsmaal. En saa fremragende Nationaløkonom som Professor Marshall hævder, at den almindelige Nedsættelse til otte Timer vilde trykke Arbejdernes Fortjeneste ned. Webb og Cox hævde i deres Bog om Otte-Timers-Dagen, at det er »næsten sikkert«, at Fortjenesten vil stige. Atter andre mene, at i nogle Tilfælde vil det ene, i andre Tilfælde det andet ske, men i det store og hele vil Fortjenesten blive som den er, saa at Arbejderne faa deres Haab om »otte Timers Arbejde, ti Timers Løn« opfyldt.

For Arbejder-Kommissionen udtalte Arbejdernes Repræsentanter gennemgaaende den Forventning, at Lønnen vil stige, idet de henviste til den Kendsgerning, at i det sidste halve Aarhundrede er Arbejdsdagen bleven kortere og kortere, og Lønnen dog større og større; — men de undlod at bevise, at Lønnens Stigning skyldes Arbejdsdagens Forkortelse. Faktisk ser man, at Lønnen ogsaa er stegen i de Lande, hvor Arbejdsdagen ikke er bleven forkortet, og det Fag i England, hvor Lønnen er stegen stærkest, er netop et Fag, hvor Arbejdsdagen ikke er bleven forkortet, Staalarbejdernes Fag nemlig. Ogsaa Sømænds Løn er stegen, — men deres Arbejdsdag er slet ikke bleven forkortet. En Stigning af Arbejdslønnen, der er fælles for alle Fag og alle Lande, men ofte viser sig stærkest der, hvor Arbejdsdagen ikke er bleven forkortet, maa have en mere almindelig Aarsag end Arbejdsdagens Længde. Aarsagen er: Udviklingen af Arbejdernes produktive Evne, saa at Arbejdsgiverne nu kunne staa sig ved at betale bedre, og den større Efterspørgsel efter Arbejde; større Produktion og større Konsumention, de to uadskilleligt sammenhørende Faktorer.

Arbejdernes Repræsentanter henviste imidlertid ikke blot til det Faktum, at Arbejdslønnen gennemgaaende er stegen, efter at Arbejdsdagen, vel ikke i alle enkelte Tilfælde, men dog i det hele er bleven kortere; — de søgte ogsaa at gøre gældende, at hvis en ny Forkortelse af Arbejdsdagen vilde medføre en mindre Produktion, saa vilde denne Produktionens Nedgang bevirke, at Lønnen steg. Thi — argumenterede de — saa vilde det blive nødvendigt for Arbejdsgiverne at indkalde den Hær af Arbejdsløse, hvis Existens

nu øver et Tryk paa Arbejdslønnen; og ikke blot vilde dette Tryk da fjernes, men de tidligere Arbejdsløses Forbrugsevne vilde stige; de vilde købe mere end før og derved gøre det muligt for Arbejdsgiverne at betale højere Løn. Det lykkedes saa temmeligt for Arbejdernes Repræsentanter at faa Sagen stillet paa Hovedet, og Mr. Tom Mann kom virkelig til saa absurde Resultater som det, at man stadigt skulde gaa videre med Arbejdsdagens Forkortelse, stadigt skulde søge Produktionen reduceret osv. Rae anfører en hel Del af, hvad der saaledes fremkom for den engelske Arbejder-Kommission; men der er næppe Grund til at dvæle yderligere ved de kuriøse Forventninger, visse Folk knytte til Otte-Timers-Dagen, ved de kuriøse Argumenter, nogle af Otte-Timers-Dagens hidsigste Venner føre i Marken.

Professor Marshalls Standpunkt er selvfølgelig et ganske andet. Han venter ogsaa en mindre Produktion, naar Arbejdstiden forkortes, men han tror sandelig ikke, at Arbejderne ville staa sig ved at producere mindre. I første Udgave (af 1890) af sine »Principles of Economics« erklærer han udtrykkeligt, at »en almindelig Indskrænkning af Arbejdstimerne vilde trykke Lønnen ned«. I anden Udgave findes denne Erklæring strøget, men hans Standpunkt synes dog i det væsentlige uforandret. Hans Mening er eller synes at være, at en almindelig Formindskelse af Arbejdstimernes Antal maa formindske Arbejdernes Produktion og derfor formindske Arbejdslønnen undtagen i de Tilfælde, hvor der ved et forbedret Maskineri kan bødes derpaa, og med Undtagelse af de Tilfælde, hvor Arbejdstiden for Øjeblikket er saa overdreven lang, at Arbejdernes Produktionsevne ødelægges derved; men

dette er kun forholdsvis sjældne Undtagelses-Tilfælde, og selv her vilde det første Resultat af Arbejdstidens Forkortelse blive en mindre Løn. I Almindelighed tror han, saavidt man kan skønne, at den kortere Arbejdstid vil betyde mindre Produktion, og mindre Produktion betyder nødvendigvis mindre Løn.

Hvilket Standpunkt Rae selv indtager, skønnes let af det Foregaaende.

I 1833 optraadte Macaulay imod Fabrik-Reformatoren Sadler i Leeds. Macaulay sagde til Vælgerne, at den foreslaaede Ti-Timers-Lov var noget Kvaksalveri: at fortælle en Mand, at han skulde have »ti Timers Arbejde og tolv Timers Løn« var det rene Kvaksalveri. Men Macaulay levede længe nok til at erfare, at det virkelig skulde blive muligt for Arbejderne i ti Timer at tjene, hvad de tidligere havde tjent i tolv Timer. I 1833 havde Macaulay endnu ikke lært, hvad han senere skulde lære, at den store levende Maskine i Virkeligheden ikke ligger død hen, fordi den ikke arbejder, men at den samler Kræfter, saa at den bliver i Stand til i en kortere Tid at udrette ligesaa meget som den tidligere udrettede i en længere Tid. Og Raes Tro er nu den, at ligesom man i sin Tid gik ned fra 12 til 10 Timer uden derved at skade Arbejdernes pekuniære Interesser, saaledes vil man ogsaa nu trygt igen kunne gaa et Skridt videre og nedsætte de 10 Timer til 8 Timer. En saadan Nedsættelse vil, tror han, ikke have nogen Tilbagegang i Produktionen til Følge, og under denne Forudsætning tror han paa »otte Timers Arbejde, ti Timers Løn«.

A. P.-St.